Magyar Irodalmi Hírlevél

KALTES ASSZONY SZEKERÉN

Ottlik Géza (1912-1990)

A Drugeth-legenda

Hun Miatyánk

Nyirő József: Hazug István

Krúdy Gyula:Hídavatás

Nyirő József hamvainak hazatérése

Gyóni Géza - Anyaföld

Gyóni Géza - Cézár, én nem megyek

Jókai Anna: Krónikásének 1956-2006

Kölcsönkérés Karinthy nyelvén

Horváth István: Anyanyelvemben őrizlek téged

ARKANGYALOK ÖSSZEESKÜVÉSE

Rabindranath Tagore: Áldozati énekek

2012 MÁJUS **HATVANHETEDIK MEGJELENÉS**

Arvisúrák

A kéziratot összeállította: Szili István

113. Arvisura Barcika titkos Arvisurája
Dabsa rovása

KALTES ASSZONY SZEKERÉN

Batoúr Arvisurája szerint az Élet templomának örök tüzet őrző szentélyében olyan régi rovások vannak, melyek még az égi bölcsektől származnak. Ezek szerint az égiek nem hagyták magára a földet; Kaltes asszony szekerén gyakran meglátogatták. Ilyen régi rovás említi azt az esetet is, amikor égi tűzhöz jutott a Föld népe. Ragyolc, Miskolc, Rohonc és Tiszolc a Hangony vizében fürdött. Egy kismackó beleesett a vízbe. Hogy meg száradhasson, a medvék anyja Kemi asszony, villámával lesújtott az erdőre. Annak a tüzénél szárítkoztak meg. Miskolc aztán, amikor Kemi asszony aludt, tüzet lopott a szájából. Ezt a tüzet attól kezdve mindig pontosan őrizték, táplálták. Később mindenféle edényt, meg téglát égettek vele, sőt a Kékleny hegy ércéből vasat is olvasztottak. A tűzszerzést minden évben megünnepelték. A réz-és vasüstkészítők, meg a nyílhegy-és szegkovácsok ilyenkor nagy lakomát rendeztek. Barcika asszony, Uvacsán unokája ezekre a feljegyzésekre a szavárd törzs szentélyében talált rá, amikor Káspivár értékeit magához vette. Boldogan vitte haza Uvacsán fősámánnak, aki örömmel gyűjtött össze minden ilyesmit. Amikor Sis-Tórem a tüzes golyókat Ruda-Tórem üstjéből szertegurította, az égi lakóknál meghagy-ta, hogy mindegyiknek legyen gondja a magáéra. Joli-Tórem a Földet kapta; Kaltes asszony-nem lehet tudni, hogy csakugyan, így volt-e-a Szíriuszt. Az őrök megfogadták, hogy mindenben segíteni fogják egymást. Az Élet anyja Kaltes asszony volt. Ezért a maga világában élénk, mozgékony életet teremtett. Amikor szekerén meglátogatta a Földet, itt mindent embermagasságú víz borított. Egy búvár-kacsát buk-tattak le az ősvízbe, és az iszapot húzott fel. Az iszap rohamosan nőni, dagadni kezdett, és lassankint megindult rajta az élet. Később teremtettek rajta olyan embert is, amilyen a Kaltes asszony bolygóján él. Ezekbe maga Kaltes asszony lehelt lelket. De az élet anyja több lelket lehelt a saját embereibe, és ezért azok gyorsabban fejlődtek és szaporodtak, mint a földiek. Ezért az égi lakók okos embereket hoztak Kaltes asszony bolygójáról a Földre, hogy az ittenieket is megtanítsák mindarra, amit azok tudnak. De az 1856. tűzszerzési évben Hárpia-Tórem észre vette, mit művelnek a Földön az égiek és mérgében a Földhöz vágta a Holdat. Ekkor megsérült Kaltes asszony szekere is, öt férfi és három nő pedig itt maradt a Földön. Kaltes asszony szekerének megsérülésekor Anyahyta aranyasszony megbénult. Ekkor kezdte el írni itt, az ő bolygójukon használatos betűkkel a földi élet eseményeit. Az égiek először csak egymás között házasodtak, de unokáik már földiekkel is keveredtek. Minden utódjukat égből jöttnek neveztek. Amikor a Föld felmelegedésére való tekintettel már számításba lehetett venni, hogy az Ataiszi biro-dalom elsüllyed, az Élet templomát a 7750. tűzszerzési évben Sumérba mentették. Ott öt várost alapítottak. Közülük Suruppak az író-papok városa lett. Itt helyezték el Anyahyta Arvisuráinak titkon őrzött rovásait is. Eridu, Szippar, Bab-Tibira és Larak minden évben egy-egy ifjút küldött írnok-képzésre. Ezek lemásolták azokat a rovásokat, melyek az égiek tudományát ismertették, és a másolatokat elhelyezték saját szentélyeikben. Innen tudta meg Batour, hogy a 24 hun törzs szövetségét a 9468. tűzszerzési évben alapították és, hogy Ataisz a 8470. tűzszerzési évben süllyedt el. Káldi-föld első sumír telepesei így ismertették a nagy özönvizet: Hárpia-Tórem nem jó szemmel nézte, hogy Kaltes asszony megjelent Joli-Tórem földjén, sőt hogy az égiek még a maguk tudását is elárulják a Föld lakóinak. Ezért felkereste az Ármányt, az Ördögöt és a Halált, hogy megbeszéljék, hogy kellene elpusztítani a Földet. Ármány azt tanácsolta, hogy vágjon hozzá a Földhöz egy Holdat; az kemény-hideg testével majd összetöri a Földet. Az Ördög ezt nagyon helyeselte, mert akkor a hegyek az ütődéstől tüzet fognak okádni. A Halál meg annak örvendezett, hogy a Hold jeges pora megfagyasztja az emberiséget és a nagy testű állatokat. De tanácskozásukat kihallgatta Kemi asszony, minden medve anyja és titokban értesítette Kaltes asszonyt. Kaltes asszony erre, hogy a Holdat eltérítse útjából, roppant erejű szelet fújt a Föld felé, így aztán a Hold csak egy kicsit érintette a Földet, de még így is annyi port szórt a Földre, hogy megjelentek a hósapkák és a jég alatt elkezdett minden fagyni. Az ütődéstől a hegycsúcsok csakugyan tüzet okádtak és mindent elborított a hamu. Az állatok elkezdtek menekülni a melegebb tájakra és követték őket azok az emberek, akik az égiek adománya folytán már gondolkozni tudtak. Az állatokban látták az élelmüket és bundájukban az öltözéküket. A Nagyvizek annyira elborították a szárazföldet, hogy még a dombokon is embermagasságban állt a víz.

De Kaltes asszony előre látta mindezt, és a saját birodalmából való emberek nagy részét egyenesen a melegebb tájakra telepítette. Kaltes asszony fia, Szíriusz panaszra ment Hárpia ellen Sis-Tóremhez. Sis-Tórem megtiltotta Hár-piá-nak, hogy a golyókat egymáshoz dobálja, és ezáltal halál uralkodjon Sis-Tórem teremtményein. Hárpia-Tórem meg is fogadta, hogy az égből nem fog többé halál alászállani. De ez csak ígéret maradt. A 2066. tűzszerzési évben alattomban felbérelte az égi Sárkánykígyót, hogy a Holdat térítse a Föld felé. A Sárkány-kígyó a farkával csakugyan meg is csapta a Holdat, de ez a Földet is megremegtette. Újabb hideg-por zúdult végig a Földön; a hegytetőkről újra tűz csapott fel, a Nagyvizek megteltek emberi testekkel. Erre közbelépett az Égiek Tanácsa. Elrendelték, hogy a Hold szabályos keringését semmiféle formában nem szabad háborgatni. A Föld pedig elkezdett virulni. Sumérban vita folyt a felett, hogy honnan igazgatják a Földet. Eridu, Szippar és Suruppak bölcsei azt állították, hogy ez a Kaltes asszony birodalmából jött beavatottak dolga; Bab-Tibira és Larak beavatottjai viszont azt vallották, hogy Kaltes asszony a fiára:

Szíriuszra hagyta a maga egykori birodalmát, ő maga pedig Sis-Tórem szent házába ment, hogy onnan igazgassa az egész világmindenséget. Ez a vita olyan mély ellentétre vezetett, hogy a Szíriusz mellett kardoskodók elhagyták Bab-Tibira és Larak környékét és elmentek Ménes beavatott birodalmába.

Ott feljegyeztek minden nap-és Holdfogyatkozást, újra írásba foglalták a sok ezer éves hagyományokat, és csak a Szíriusz kormányzását ismerték el. Az Égiek később úgy rendelkeztek, hogy mivel Szíriusz golyója egyre távolodik Joli-Tórem Föld-jétől, Kaltes asszony szekere, mely az ő hallatlan erejű hangján közlekedik, ne menjen többet a Földre, hanem a földi beavatottak minden tettét égi gömbökkel és az égbolt gyémántjaival kísérjék figyelemmel. A Szíriusz mellett való kiállásban része volt annak is, hogy ott már régen véget vetettek minden háborúnak, öldöklésnek, annyi ember esett a gépek áldozatául. Háborúskodás helyett az élet titkainak a megismerésére törekedtek.

Utoljára a 8470. tűzszerzési évben küldtek egy Szíriuszról való gömböt az Eridu melletti tenger mellé. A szerkezet meghibásodott, a küldöttek nem tudtak visszajutni Kaltes asszony birodalmába.

De az itteni beavatottaknak átadták azt a parancsot, hogy azt a három tüzet, ami mindent el-pusztít, emberi élet kioltására soha ne használják, legfeljebb jelzés céljára, de Ataiszt Suva parancsára mégis el kellett süllyeszteni, annyira eluralkodott ott az embertelenség. A másodikat Kuszkó vitte magával. A harmadikat Buda Sumérba hozta; ott Nippurban a beavatottak szentélyének a közelében helyezték biztonságba.

Buda úgy rendelkezett, hogy a felett a robbanószerkezet felett csak az Élet templomából lehet határozni, és csak akkor lehet hasznát venni, ha az emberiség az Isten nevét bűnös célokra használja. A csillagjós papok a Szíriuszról származó ismereteikkel megállapították, hogy a világmindenség 25920 év alatt fordul vissza kiidulópontjára és így Szét, a napisten, minden 2160. évben más-más csillagképben áll. Azt is állították, hogy ha a Föld lakói a Vízöntő világhónapjába kerülnek, gondolkozásuk világosabb lesz, és mint ahogy a Szíriuszon már megtörtént, itt is véget vetnek az esztelen háborúskodásnak. Hogy ez megtörténik-e, arról az égiek az égbolt gyémántjai útján fognak meggyőződni. Amikor Riga fősámán a hun törzsszövetség hajóhadát útbaindította a Hét-vári Nagyszalára, elküldte unokáját, Barcikát is, hogy a szavárd hagyományoknak megfelelően gyűjtse össze a nép száján fennmaradt régi mondáikat. Fanszur tartományban felszállt a hajóra Péh beavatott. Elmondta Barcikának, hogy a Kaltes asszony világából jött beavatottak szerint csak egy isten van, a többi mind csak a földi emberek agyából pattant ki. De rájuk kell hagyni, az égiek hite úgyis felettük áll. Az égiek minden földi katasztrófát előre tudnak, sőt egy feketébe öltözött férfi és nő mindig figyelmezteti is a veszedelemre az emberiséget. Lár tartományban a hajóra szállott Léh beavatott. Ő is azt mondta, hogy az égiek mindig előre érte-sítik a beavatottakat a közelgő veszedelemről. Így szereztek ezek idejében tudomást az égiek torzsal-kodásairól is, ezért húzódtak évekkel a katasztrófa bekövetkezése előtt Ataisz felé, s ott sikerült olyan jólétet teremteni, amilyen Kaltes asszony birodalmában uralkodik. Előre tudták azt is, mikor fognak a Napisten lángjától megolvadni a hósapkák, hogy a jégárból folyó víz borítsa el a jólétben élő Ataiszt. Nippurban Barcika Péh és Léh társaságában felkereste a tudós papok szentélyét. Itt a papok el-mondták, hogy az a Hold melyet Hárpia-Tórem vágott a Földhöz, nyugaton érte Atlantisz földjét. Azon a részen még a tengerben is mély árok keletkezett. Atlantisznak az a része persze nyomban elsüllyedt, de Kuszkó birodalmában is úgy összetörte a Földet, hogy a tengerparti lakóhelyek a hegytetőkre kerültek. Kurdiában is hegyek dőltek halomra. A Föld gyomra fortyogott, és tűzpiros hegyekről láva ömlött le. A síkságokon új hegyek keletkeztek. Mindent sötétség borított be, a hullámok ellepték a dombokat is. Kaltes asszony az élet gömbjein küldött beavatottakat, azok tanították meg Sumért a földművelésre. A Nagy folyó torkolatvidékén a súlyos betegségéből felépült Gabon beavatott elmondta Barcikának, hogy Kaltes asszony szekerén már nemegyszer jártak égiek a Földön, de rendszerint a melegebb vidékeken szálltak le. Ott tanították az embereket. Rabatiból teve-karaván mentek a Hírös-kapuba, Bab-Tabira és Larak papjainak társaságában el-ment az Élet templomába. Megtekintette a Fehér, Sárga, Vörös és Fekete feljegyzéseket, melyekben az élet titkai vannak megörökítve. Ott van szó arról is, hogy az égiek néha nem Kaltes asszony szekerén, hanem az égbolt gömbjeivel és az égbolt gyémántjaival látogatják meg a Földet. Ez történik minden világhónap fordulójának első 24 évében. Fel tudják fogni még az emberi gondolatok rezgéseit is. Boldogok, amikor látják, hogy társbolygójukon is bekövetkezhet a nagy mindenség békéje. Ezekből a feljegyzésekből arról is olvasott Barcika, hogy amikor a Hold hozzáütődött a Földhöz, utána még a Nagyvíz is sokáig lángolt és füstölt, Atlantisz pedig lassan elkezdett süllyedni. A larakiak szerint a nagy özönvíz előtt 432000 medvetoros évvel jelentek meg az égiek Kaltes asszony szekerén a Földön; Sumérban meg Suruppak bölcsei azt is feljegyezték, hogy a legutolsó Kaltes-gömbben az égiek két pulit is hoztak magukkal. Az utasok a tenger lángolása miatt nem tudtak visszamenni, itt maradtak a pulik is. Ivadékaik a pateszik és a királyok birkáit őrizték. A nagy özönvíz előtt tíz királyi család 432000 medvetoros évig uralkodott. Ezt a titkos feljegyzések szerint úgy magyarázták, hogy Sumér akkor is bőségben élt, ami-kor a sivatagban éhínség uralkodott. Ebben az időben a királyok éveknek mondták az évéseiket, sőt volt olyan király is, aki már az egyes fogásokat is evésnek, illetve évnek nevezte. Mások beérték azzal is, hogy a napi háromszori evést vették számba. Gilgames 126 évesnek mondta magát, de ez a medvetoros évek szerint csak 42 esztendőt jelent. A suruppaki bölcsek szerint a királyok az égből kapták a hatalmukat. Ez azt is jelentette, hogy szerintük csak az égből jöttek leszármazottja lehetett király. Gilgames kétharmad részben ilyen égi eredetű volt, és csak egyharmad részben földi, de ezt Eriduban éppen fordítva tudták. Bab-Tabira és Larak kivándorlói között voltak királyi eredetűek is. Ezek Karnakban papi kiképzésben részesültek. A beavatottak települései voltak: Agaba-óm, Indijó-óm, Parszi-óm, Anina-óm és Uruk-óm. Ezek magukkal vitték új hazájukba az égiek tudományát. Amikor Barcika a szippari bölcsek városába ért, éppen akkor jött az az intézkedés, hogy a Hétvárosi Nagyszala határozata szerint az égiek titkos robbanó gömbjeit a vele foglalkozó személyekkel együtt Karnakba kell szállítani. A feladat teljesítését a tenger melléki Sumér birodalom-maradvány vállalta, Barcika pedig megvárta az útbaindítást. Utána Suruppakban részt vett egy vitán, melyen arról volt szó, megtörténhetett-e, hogy a csillagjósok régi feljegyzései szerint valamikor egy-egy év-medvetoros évek szerint számítva-csak 360 napból, máskor meg, szintén a Napasszony lángolásának mértékétől függően, 390 napból állott.

De a helyzet már régen megnyugodott, egy-egy évre 365 napot kell számítani, 4-évenként egy-egy tárkánynap betoldásával, de minden száz évben meg kell hosszabbítani az esztendőt egy medvetor-evéssel.

A Hold-evéseket már a 24 hun törzs szövetségében, illetve a szavárd bölcsek figyelmen kívül hagyják; a tűz-evések ünnepe biztosabb. Hazafelé tértében szavárd földön hallotta Barcika pásztorok között ezt az átok-formát: Szakadjon rád az ég! Eltűnődött azon, hogy nem a nagy katasztrófára való emlékezés rejlik-e benne. Nem akkor jöt-tek-e a betegséghozó rossz szellemek is? A betegségek gyakran megtizedelték a Föld ősi lakóit, de az égből jöttek oltással védekeztek a járványok ellen. Ellenállóbbak voltak, jobban szaporodtak. Még a pulik is ellenállóbbak voltak, mint a kutyák. Kaltes asszony legnagyobb szekerén az égiek kis úszómedencében, delfineket is hoztak magukkal. Egy tóba telepítették őket és ott jó nagyra megnőttek. Amikor látták, hogy az égiek készülnek vissza Kaltes aszzony bolygójára, a tóból levezető kifolyón kilopakodtak a tengerbe. Búcsúzáskor a magasba szökdeltek. Itt maradtak az Ataiszi tengerben. Egyik-másikuk szót tudott érteni az emberekkel is. Hoztak magukkal az égiek beszélő madarakat is. Volt, amelyiknek fel kellett vágni a nyelvét, mások e nélkül is értettek az emberi szavak utánzásához. Azt a robbanó szerkezetet, melyet Suva Ataiszban felejtett, az elaggott pateszik azért, mert "becsapták őket", a Kékleny hegységben felrobbantották. Voltak, akik ez elől el akartak menekülni, de megsemmisültek. Kaltes asszony bolygóján az ilyen pusztítás ellen alagút-rendszer kiépítésével védekeztek, amíg szükség volt rá. Száz öl mélyen a legnagyobb hidegben sem kellett fűteni. Védelmet nyújtott az ellen is, ha az ellenség megpróbálta a levegőt megmérgezni. Száz medvetoros évenkint mindig olyan helyen tartották a Nagyszala-napot, ahol az előző száz év alatt biztonságos alagút-rendszert építettek ki. Az óm-építők először mindig az alsó világot építették ki, onnan lehetett szabályozni az egész épít-mény hőmérsékletét és biztosítani a levegő tisztaságát. Egymás alatt több vájat is volt. Baluki tanfejedelem oktatása során bizonyítékokat is hozott fel arra, hogy Buda kőfaragó fejedelem robbanószerkezetét Tunguszkában a tunguzok a hittérítők fosztogatásai és lelketlensége miatt robbantották fel.

Paál Zoltán

Ottlik Géza

(1912 - 1990)

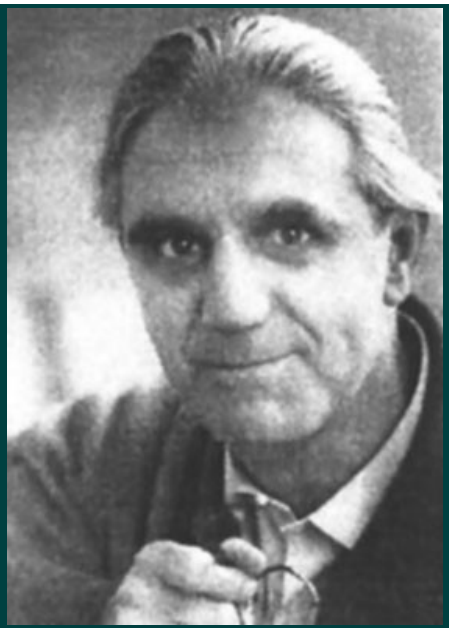

A felsőozorai és kohanóczi Ottlik nemzetség az ősi magyar nemesi családok nagy tekintélyű sorába tartozott. Tábornokok és magas rangú állami tisztviselők akadtak nemzedékeikben. Ez érteti meg, hogy az írástudó otthonban nevelkedett fiút katonatisztnek szánták. Középiskoláit katonai alreál- és főreáliskolákban töltötte, hogy egy életre elmenjen a kedve a kaszárnyai fegyelemtől, majd múlhatatlan krónikása legyen a katonai nevelés embertelenségének. Aki 1912-ben született, az 1922-ben került középiskolába és 1930-ban érettségizett. Ez volt a Horthy-korszak "bethleni konszolidáció"-nak nevezett időszaka. Odakint a Trianon-csonkította országban a forradalmak zűrzavara után egy Nyugat-Európához alkalmazkodó rend-áhitat egyensúlyigényében kiformált sajátságos álliberális áldemokrácia illúziójában a nagybirtok és nagytőke összebékítésével létrehozott, viszonylagos nyugodalmat kialakított társadalmi képletet igyekezett megvalósítani. Ebben a képletben az uralmi rend okos miniszterelnöke kezet foghatott a háborgásból megszelídült kisgazdavezérrel is, a kiegyező szociáldemokrata pártvezetővel is. A családi otthon franciásangolos kultúrával nagypolgári-nyugati szellemben humanista nevelést adott, miközben a hadseregben és a katonai iskolákban tovább élt az Osztrák-Magyar Monarchia vakfegyelem-szelleme. Ottlik Géza, a művelt nagypolgári és dzsentriörökséget magával hordó fiú együtt élte át a humanista emberségesség és a katonaiskola örökölt embertelenségének együtthatását. Idővel ez a kettősség lett élete főművének tanúvallomása. Addig azonban évtizedeknek kellett eltelnie, hiszen amikor főműve, az "Iskola a határon" megjelent (1957) már 45 éves volt, mögötte negyedszázadnyi novella, tanulmány, kritika és szinte megszámlálhatatlan műfordítás.

És ahhoz, hogy olyan író legyen, amilyen lett, nem volt elegendő az életszemléletét eldöntő katonai neveltetés, ahhoz arra is szüksége volt, hogy utána minden addiginak hátat fordítva matematika-fizika szakos tanári diplomát szerezzen, hogy angol nyelven írt, a bridge-játék kombinációs lehetőségeiről szóló könyvével a kártyajáték tudományának nemzetközi tekintélyű szakembere legyen, hogy regényfordításaival a legszínvonalasabb irodalmi közvetítőnek tudják a nyugati és a magyar irodalmak között.

A katonai neveltetés két ellentétes irányú és tartalmú magatartást formált ki egész életére. Az egyik az idegenkedésnél is erőteljesebb ellenállás mindenfajta függőséggel, fegyelmező kényszerrel szemben. A másik a szigorú fegyelmezettség ennenmaga iránt. Modora, véleményeinek megfontoltsága, a szívélyes barátságosság és a távolságtartás másokkal - felületes ismerősökkel és jó barátokkal szemben egyaránt - és fogalmazásának példás szabatossága együtt is, külön-külön is a régi típusú "katonás rend" eszményét idézte, miközben igazi "civil" eszmény szerint tudott függetlennek lenni mindenfajta előírástól. A katonái középiskola után, amikor 19 éves korában - 1931-ben - első írásai megjelentek különböző folyóiratokban, és úgy fordított hátat addigi tanulmányainak, hogy matematika-fizika szakos egyetemi hallgatóként egy olyan gondolkodás-ismeretképzelet alkotta világba lépett, amely merőben különbözött az otthon úri szabályörökségétől is, a katonai "drill"-eszménytől is, már kikristályosodott - vagy kristályosodni kezdett - jellemét meghatározó egyénisége. Ennek alighanem az volt a lényege, hogy se politikai magatartásában, se erkölcsi-esztétikai véleményeiben, se stílusában nem volt semmiféle szabályrend kollaboránsa, se lázongó ellenfele. Aki valamelyest is ismerte, tudta, hogy nagyon is meg volt korról korra a maga véleménye, soha semmiféle rendszer nem tudta a magáénak, de ellenségének sem. Leszámítva persze a fasizmust. Az alapvető humanizmus látszategyezséget sem köthetett a nyílt, vallott és túl látványos embertelenséggel. A fasizmusnak ellenfele volt, de megtartva saját véleményeit, az előkelő szenvtelenség álorcája mögött eltűrten, még némi tisztelettel is övezetten együtt tudott élni Horthyékkal is, Rákosiékkal is, Kádárékkal is. Ha tudta, hogy amit éppen írni akarna, az már vagy még nem kell az érvényes kultúrpolitikának, akkor klasszikusokat fordított (kitűnően), a bridge elméleteivel foglalkozott, a játékokban rejlő matematikai problémákkal játszott el. Ezekből is tudott annyi megélhetésre valót keresni, hogy kihúzhatta addig, amikor már megint szalonképes (illetve ügyészképes) novellát, kisregényt, esszét vagy kritikai tanulmányt közölhetett. És közben igen hosszú munkával, választékos szabatossággal felépítette a főművet: az "Iskola a határon"-t.

A regény a „talált kézirat" régi formai megoldását alkalmazza. Medve naplórészlete azonban terjedelmileg igen kis része a műnek, mert a kézirathoz Both Benedek hosszú kommentárt fűz, kijavítja, ő is elmondja emlékezetből a történetet (magát a művet). A keretes forma korlátozza a mindentudó elbeszélő kompetenciáját.

Balassa Péter esztéta feltételezése szerint a rejtélyes kézirat esetleg a mű „negyvenes évekbeli változata is lehetne".
Az elbeszélés nehézségei című bevezető rész fordulatot hozott a magyar regény történetében: a későbbi írónemzedékek tanúságtétele szerint e mű helyezte át a hangsúlyt a történet elbeszéléséről magára az elbeszélés problematikájára. Évtizedekkel megelőzve a magyar olvasók elvárásait, Ottlik itt gondolta végig először azt, hogy elmondható-e a történet. A kézirat korrigálásával foglalkozó elbeszélő a hiteles megszólalás lehetőségeit keresi, eközben negatív tapasztalatokat szerez a nyelvről. Kételyei nyelvfilozófiai szkepszissé érlelődnek, belátja, hogy a „legfontosabb dolgokról nem tudunk beszélni, vagy gondolkozni sem". Az önreflexió szintjén a mű regény a regényről vagy a regényírásról. A címbeli „határ" szó nemcsak országhatárt jelent, hanem a hallgatás és a megszólalás közti határterületet is kijelöli. A regényben gyakori a néma kommunikáció, a deformált beszéd, a kifacsart szó. A szereplők egy lassan holt nyelvvé váló hermetikus csoportnyelv utolsó ismerői, elnémulnak, mert „a végső lényeg a hallgatás táján van". Hang nélkül, szótlanul is értik egymást. „Ilyen értelemben a nyelv mint téma is megjelenik a regényben... A nyelv tematikus szerepe a legközvetlenebb emberi válság-kérdéshez kapcsolódik: Medve hite illetve hitetlensége az emberi kommunikációban lét-probléma, és mint ilyen, nyelvi" (Balassa Péter).
A történetet évtizedekre eltávolítja a keret, Szeredy és Both Benedek beszélgetése az uszodában, 1957-ben és egy évvel később, valamint egy 1944-es epizód. Medve Gábor, a hátrahagyott kézirat szerzője 1957-ben már nem él, csak annyit tudunk, hogy nemrég halhatott meg. Halála idejét és körülményeit a mű nem adja meg. Mindannyiuk legfontosabb közös élménye a katonai alreáliskolában, egy megnevezetlenül hagyott kisvárosban, a nyugati határszélen együtt töltött három év (1923-1926).
A Monarchia hagyományait őrző iskola hétköznapi élete klasszikus fejlődésregény témája is lehetne, de ez a közeg nem az értékek hagyományozásának színtere, a felismerések a hivatalos és informális hatalmi központokkal való konfliktusok során születnek. A lázadás és az önkéntes alkalmazkodás (Medve csuklógyakorlata a ködben) bonyolult összjátéka adja a személyiség autonómiájához nélkülözhetetlen tapasztalatok összességét, a főszereplők itt a belső függetlenség végleges állapotába kerülnek, s a későbbiekben is megőrzik magukban a „szabadság enyhe mámorát" és a világ „keserű ismeretét". Ezért lehet a regény témája a kezdődő kémtörténet vagy a szereplők életútja helyett „az a három év, ami van, és nem telt el".
Medve kézirata Pál apostolnak a rómaiakhoz írt leveléből vett latin nyelvű mottóval kezdődik („Nem azé, a kinek arra akaratja vagyon, sem azé, a ki fut, hanem a könyörülő Istené"). Az idézet két részlete az első és a harmadik rész címe (a másodiké Sár és hő). E bibliai mondattal Kálvin a kiválasztottságot és a predesztinációt, az eleve elrendeltetést igazolta, mások az isteni kegyelem jelenlétét hangsúlyozták. A regényben ütközik az emberi felelősséget és szabadságot alapvetően másként értelmező két felfogás.
A regény hármas tagolódása az Isteni Színjátékra utal. A megvilágosodással véget ér a pokoljárás. Az epilógus - csendes hajóút a Dunán, csillagos nyári éjszakán - otthontalan hazatalálás, „annak a határnak a fölismeréséből és a megértésből fakad, hogy a valódi, végső elfogadás az, hogy »mindez így megy tovább«, és nem az, hogy »ez így nem mehet tovább«" (Balassa Péter).
A határszéli kisváros múltja Kőszegével azonosítható. Végvár volt, ahol hat évvel a mohácsi vész után megállították a törököket. A város múltja (fontos utalások vonatkoznak erre, Medve is egy régi ház feliratából másolta a Pál apostoltól vett mottót) sajátos, Balassiig visszavezethető szolgálatetikára kötelezi a szereplőket. Életükbe „valami régi... végvári szolgálat-tudatot és rendet visz bele". A regény felidézi az érdem szerinti nemesség „hiánytalanul eltűnt tökéletességét" (Balassa Péter). Medve példája - visszamegy a szökésből, nem megy haza anyjával - azt mutatja, hogy szabadon is lehet szolgálni. Megalkuvás nélküli magatartása azt sejteti, hogy korai halálát is ez a következetesség okozhatta.

Az ostrom fontos helyet foglal el a közös emlékezetben. Ez az esemény indítja el a szereplők küldetéstudatát felépítő történelmi hitvallást: „Fura dolognak látszik a nyugati határ szélén védeni egy kis várat a belülről jövő töröktől, amikor az ország már elveszett, s az ellenség itt már éppen kifelé menne. Nem is lett volna értelme, ha a védők nem tudják, hogy a hazájukon kívül még egy sokkal kisebb és egy sokkal nagyobb hazájuk is van; s ezt mind a kettőt megvédtek: a városukat, ahol születtek, és a világrészüket, ahol senki sem borotválta a koponyáját".
A harmadik év vége felé az iskola a mohácsi csata négyszázadik évfordulója ünneplésére készül. A győztesek eltűntek, a vesztett csaták emlékét csak a túlélők őrzik. A vereség-etikát a mű, nem sokkal a befejezés előtt, minden pátosz nélkül a magyar történelem legfontosabb tapasztalataként foglalja össze: „megszoktuk, hogy a vereséget izgalmasabb, sűrűbb anyagból való és fontosabb dolognak tartsuk a győzelemnél - mindenesetre igazibb tulajdonunknak".

Nem önéletrajzi regény ez, de teljes egészében, környezetével és változatos alakjaival saját élményből származik. Nem egy olvasónak az volt a véleménye, hogy az osztrák klasszikus, Robert Musil "Törless iskolaévei" példája és előképe volt Ottlik regényének. Mások úgy vélték, hogy az irodalmi emlékeinkből méltatlanul kiesett Balla Borisz "Niczky növendék" című, hasonló témavilágú regénye hatott már a katonaiskolákkal szakító fiatal Ottlikra. Hiszen a nála mintegy évtizeddel idősebb, a katonaélettel ugyanúgy meghasonlott Balla Borisz egykor ugyanabba a kőszegi katonaiskolába járt, ahol később ő találkozott a nevelési módszerekkel és azok lélektorzító hatásával. Valójában Ottlik csak sokkal később találkozott Musil életművével, benne Törless katonaiskolás ifjúkorával is. A nagy osztrák író még hazájában is csak évekkel halála után vált az irodalom felfedezettjévé, nálunk a hatvanas évek derekán kezdték tudomásul venni, amikor Ottlik regénye már rég sikeres olvasmány volt. Ő maga is mondotta, hogy alkalma sem volt, hogy Musil hathasson rá, holott sohase tagadta, hogy a külföldiek közül sokat tanult a francia Marcel Proust-tól, **André Gide**-től és az angol nyelvű amerikai Hemingway-től (ennek nagy hírű remekművét, az Öreg halász és a tenger-t ő fordította egyenértékű remekművé magyarra). Balla Borisz regényével pedig az volt a helyzet, hogy tényeket nem kellett tanulnia belőle, minthogy a személyes élmények és emlékek sok mozzanatban azonosak voltak. Balla is gondos, jó stiliszta volt, de Ottlik hozzáállása a mondatszerkesztéshez és a bekezdés építkezéséhez merőben más, fejlettebb is, elegánsabb is. Lélekábrázolása is sokkal árnyaltabb. És merőben különbözik Ottlik humanizmusa, az emberi méltóság feltétlen tisztelete Balla nyomasztó pesszimizmusától, amely nem is lát más utat a folytonos megszégyenítéssel fenyegető külvilág elől, mint az öngyilkosságot. (Balla Borisz a háború után végleg elhagyta Magyarországot, Amerikában egyetemi tanár volt, irodalmunkból a neve is kikopott, pedig a két világháború közt a jelentékenyebbek közé tartozott: egykor a kitűnő katolikus folyóirat, a "Vigilia" alapításában is részt vett.)

Ottlik életműve igen kicsi, holott szakadatlanul dolgozott. Műfordításainak száma sokkal nagyobb, mint eredeti műveié. De regénye, kisregényei, novellái, tanulmányai, kisebb esszéi és kritikái együtt beleférnek öt nem túl terjedelmes kötetbe.

De az aggodalmas pontosság, a magamagával folytatott alkudozás minden szóért, és a meg nem alkuvás sem gondolkozásban, sem stilisztikában felettébb munka- és időigényessé tette ezt a lankadatlan értéktermelést. - Műveinek jellege: lélektani. Az emberek egymás közti viszonyainak, köztük nem utolsósorban a végtelen arcú szerelemnek, a cselekedet erkölcsi megítélésének világa ez. A magánélet értéke, vonzó és riasztó mozzanatai, tehát - habár társadalmon belül játszódó események ezek - merőben politikamentes témakör. Olyan korban, olyan egymás után következő korszakokban, amikor hivatal, kritika és ezek következtében sajtó és kiadó mindenekelőtt politikát várt el az irodalomtól. A senkivel se kollaboráns és senkivel sem ellenzékieskedő Ottlik - ha néha évekig is szürkeségbe húzódott - itt is megtalálta a lét lehetőségét, majd a létjogosultságot, idővel a József Attila-, végül a Kossuth-díjjal jelzett teljes elismerést. Amikor 79 éves korában meghalt, felettébb kis életművével már afféle élő klasszikusnak számított. Ez az esztétikai érték feltétlen győzelme volt a politika felett is, a népszerű irodalmi silányságok felett is.

Literatura.hu

A Drugeth-legenda

Az ürügy

Ezerkilencszázhuszonkilenc tavaszán, Franciaországból hazafelé igyekezvén, enyhe kerülővel vettem az utamat, hogy a világhírű tengeri fürdőn, amelyet szép hamis névvel Oloron-les-bains-nek neveznek majd, meglátogassam Ervint, unokabátyámat. Ekkor már több mint tíz esztendeje nem láttam őt - egy hónappal a fegyverszünet előtt találkoztunk utoljára, s az összeomlás után nyomtalanul eltűnt. Egy ideig sokat gondoltam rá, gyerekesen vágyakoztam utána, gyermekkorom e kedves rokona után, aki - felnőtt fiú létére - komoly, valódi "barátom" volt. De aztán, mire évek múltán hírt kaptunk felőle, hogy Oloronban él, s valami szállodaigazgató, már alaposan elfelejtettem őt.

Ó, hát szállodaigazgató lett Ervinből... Hogy imádta őt mindenki, legfőképpen a nők, a tízéves elkényeztetett kis Editkétől kezdve a szivarozó, nagyszerű Zseni nagymamáig, mindegyikük. Hosszú, karcsú fiú volt, tüneményesen mozgott, remekbe faragott, végtelenül vonzó arcéle és felnyírt tarkója kisfiúsnak hatott, míg a szeme szögletében ezer apró, öreg ránc bujkált, és arcán két mély, megnyerő barázda szántott végig.

Ha megérkezett, először mindig kedvencét, Zseni nagymamát üdvözölte, két izmos karjával felkapta őt a levegőbe, körültáncolta vele a szobát, s csak e szertartás után varázsolta elő számára a szivarokat, a férfiszivar-költeményeket. Henri Clayt, üvegtokos Upmant; a nagymama a gáttalan, rendíthetetlenül vidám férfiasságáért szerette. Ha Editke erőnek erejével az ölébe ült, ő kissé zavartan, de elragadó udvariassággal társalgott vele; a kislány nyilván ezért a csókolni való, fiús gyámoltalanságáért rajongott, szunnyadó anyai érzéssel. Ervin mint tényleges főhadnagy szolgált a prágai fekete dragonyosoknál.

Hogyan került Oloron-les-bains-be? Árva fiú volt, dragonyos kapitányként szerelt le, ízületeiben finom, de elűzhetetlen nyavalyával, s kissé orrolva a Monarchiára. A kártyához, a tánchoz és a teniszjátékhoz értett, s így némi kalandozás után Marienbadban talált alkalmazást, amely - mint később írta - nem sokban különbözött a parkett-táncos, a krupié vagy a tenisztréner minőségétől, legfeljebb abban, hogy e három mesterséget neki egy személyben kellett gyakorolnia, s hogy akitől borravalót kapott, az éppúgy kapitány úrnak szólította, mint az, akinek ő adott. Innen került rövidesen a tengeri fürdőhelyre. No, de nem is Ervinről akarok én beszélni.

Ezen a tavaszon tehát, amely óta már éppen újabb tíz év telt el, meglátogattam Ervint, az oloroni szállóigazgatót. Érkezésem pontos idejéről nem értesítettem, s így aztán magam indulhattam neki a szállodát megkeresni. Mikor megmutatták, melyik az, nem akartam elhinni. Ez a délszaki kertből kiemelkedő márványpalota lenne az ő "vityillója", amiről írt? Ezt igazgatja ő, itt él? Perzsaszőnyeges csarnokba léptem be, s némiképp elfogódva érdeklődtem iránta. Először nem értették a nevét, idegen kiejtésre kellett ferdítenem. Ó, a kapitány úr - felderültek az arcok, suttogás, továbbítás, telefon -, foglaljak helyet. Néhány pillanat múlva a lépcső aljában, a csavart oszlopok mögött megjelent a régi Ervin zsakettes alakja.

Csak a polgári ruha jelezte a változást. Egy mákszemnyit sem öregedett, ezt rögtön észrevettem, pedig már a negyvenben lépegetett. Míg én evvel a kusza, szórakozott fejszámolással bíbelődtem, ő tárt karokkal sietett felém.

- Kedves kis öregem!... Micsoda ember lettél!

- Ervin - kiáltottam végre -, drága Ervin. - Összeölelkeztünk.

- Hol a csomagod? Rögtön kiküldök érte, a vendégem vagy, nem ereszt... eresztelek ám el - megfordult, odaintette magához az embereit, és intézkedett, sebesen görgetve gégéjéből az idegen szavakat, rohanó, lágy r betűket. "Szaladj csak, kisfiam, a táskáért... no, öreg huszár, nyissuk ki, várjunk csak, a tizenhetest az én kedves öcsémnek... te is szaladj, Fandine, szedd a lábad..."

Úgy állt itt, a hétpróbás nyugalmú, peeri rangban lévő szálló süppedő szőnyegén, a hatalmas karosszékek között, mint állhatott az apja a bebeki kúriájuk előtt. A felbolydult, serény cselédnép lázaspiros orcával tesz-vesz körülöttem, míg ő felajánlja úri házának vendégszeretetét... Nem lehetett letagadni, hogy erősen idegen kiejtéssel, furcsa hangsúllyal beszél már magyarul - ha ismét felém fordult, éreztem, amint nehezen kapcsolja át agyában a szót az anyanyelvére. Különös módon volt fogyatékos ez a beszéd, a szóbősége nemhogy csökkent volna, hanem éppen feltűnően sok zamatos magyaros fordulattal, ízes kifejezéssel élt, igaz, hogy el-elvétve a ragokat és vonzatokat. Bár meglehet, hogy csak éppen e mulatságos botlások, e paradox hibák s a szokatlan hangszínezés és beszédütem tette feltűnővé a tősgyökeres, szinte hatásvadászóan hamisítatlan magyar szöveget - s olyannyira, hogy az idegen környezet nagyítóján kissé népszínműhősnek s kissé bujdosó brigadérosnak éreztem őt emiatt, megtévesztve.

Mert ez a tengermormolásos emigráció igazán nem volt valami keserű száműzetés, ezt látnom kellett. Hamarosan kiderült, hogy Ervint itt éppúgy imádja mindenki, mint odahaza. Ő volt a szálló legelőkelőbb vendége, tökéletes világfi, nyaraló dragonyos kapitány. Kártyázott, udvarolt, az elemében élt itt, igazi elemeiben. Ezért nem is öregedett. Látni való volt, hogy hajlott tartása mit sem jelent, hogy már tizenhat éves korában ilyen enyhén görnyedt felsőtesttel járt, mintha örökös készenlétben lenne egy szépasszonynak bókot nyújtani át. Tetőtől talpig szép volt, hódító, hibátlan, a szó szoros értelmében, mert a talpa bőre akkor sem hatott kellemetlenül, ha a föveny sáros homokjára lépett vele, a haját összekócolhatta, járhatott frakkban vagy pecsétes, ócska nadrágban, az asztal alá mászhatott egy elgurult karkötőért, akár a fülét is piszkálhatta volna, akkor is az marad, vonzó, hibátlan nemes vad. Minden mozdulata fesztelenné oldódott, egy csámpás kalap, egy lehetetlen kabát alázatosan szépült volna meg rajta, mindent legyőzött, mindent áthatott elbájoló lénye, bármit tett, filmképre lehetett volna venni. Hogyan mondjam el hát, milyen csodálatos volt este, a *diner* után, a kártyaasztalnál, igazi területén? Oldalról néztem őt, belefeledkezvén a látványba, amint mosolygott, amint cigarettával a szája szögletében, felvont szemöldökkel, fejét ferdén lógatva, osztott, vagy fél kézzel tüzet adott egy hölgynek. Nem volt sohasem bőbeszédű.

A kedvemért le akarta mondani ez esti kártyacsatáját. "Lemegyünk a bárba, majd megtáncoltatlak, van itt egy szakajtóra való fehérnép, sok helyénvaló menyecske... helyre... vagy szemrevaló, na!" - Nagy nehezen bírtam csak lebeszélni, én egyáltalában nem tudok táncolni, és nem tudok mit beszélni az idegen nőkkel, viszont nagyon szeretnék kibicelni neki. Beleegyezett, de kikötötte, hogy egy óránál tovább nem játszik semmi esetre sem.

Kilenc órakor kezdték, és éjfél felé járt, mikor Ervin felkelt az asztaltól. A játékról a legelemibb fogalmam sem volt, de végig feszülten figyeltem, és élveztem minden húzását. Gyengéden emelt ki egy-egy lapot a többi közül, könnyen és mellékesen, de végtelen erő és fölény tündökölt ebben a könnyedségben, lazán ejtette a zöld posztóra, de milyen jelentős volt ez a mozdulat - két ujjal fogott meg egy kártyát, mint a virtuóz sebész a műszerét, s így, mosolyogva, szótlan eleganciával vezényelte az ötvenkét lapos roppant zenekart, így pontifikálta a játék nagy szertartását.

Olykor az ujja hegyével megérintett egy lapot az asztalon, jelképesen, olykor felmutatta a kezében maradt két-három kártyát, s a többiek ledobták lapjukat, ilyenkor a kőr királyok, káró dámák arccal előre buktak a megsemmisülés örvényébe... Csak bámultam őt, vékony bal fülét, bal halántékát, kékes, borotvált bőrét, ideges bűvészkezeit, és megértettem: fenséges lehet ezekkel a piros-feketén kavargó figurákkal játszani.

Ahogy felállt az asztaltól, szabadkozott jobbra-balra, aztán karon ragadott, és lementünk a bárba. Kék, erős homályba léptünk, búgott a dzsesszzene, táncoló szép párok siklottak lassan a száguldozó zongora és a csukladozó meg bele-belevijjogó fúvós hangszerek nyomában, már gyéren, lustán kerengve. Ervin köszöngetett, és egy távolabbi sarokban letelepedtünk. Milyen jól él ő itt - gondoltam megnyugodva -, mennyire neki való mindez. A pincér kérdezés nélkül elénk tett két nagy, gömb formájú lapos poharat, melyeknek az alján nevetségesen kevés lila folyadék csillogott - s további utasítást várt.

- Mit iszol? - kérdezte Ervin.

- Clicquot özvegyét! - feleltem habozás nélkül, szerénytelenül, mert elragadott a sugallat: most ihatok ebből a pezsgőből, melynek létezéséről valami operett vagy regényfejezet értesített.

A pincér Ervinhez hajolt, és kérdezett tőle valamit, ilyesmit: "Gordon?" vagy "Cordon?" - s ő egy pillanatnyi habozás után közelebb intette a pincért, néhány szót súgott neki. "Szóval kitöltve?..." - "Igenis, kapitány úr!" - mondta az, és eltűnt.

- Tudod - szóltam -, ez az igazi emberséges élet, zene, kártya, békesség. Játszani kell. Mintha rád szabták volna Oloront, oly szép itt. Nincs is más humánus tevékenység, mint a játék, ez az ember dolga, ez az élet méltósága, kártyázni... nincs más cselekedet, mely emberi lehetne.

Ervin bizonytalanul tiltakozó mozdulatot tett. Nemigen érthette; oly mérhetetlenül jó fiú volt, olyan önzetlen, hogy jóformán alig élt önálló érzelmi és értelmi életet - így gondoltam. Nem tudtam volna őt elképzelni a leghalványabb indulattól gyötörve sem, sem pedig holmi töprengések közepette. Jókedvű, alázatos lélek volt, sugárzott belőle az emberszeretet és az egészség, józan okossága úgy vezérelte őt, mint az erős, derűs természet a bonyodalmas agytekervényekben szűkölködő teremtményeit, jóindulattal és igazsággal.

- Nincs más? - kezével egy ívet írt a levegőben. - Dehogy nincs, kedvesem...

- Úgy értem - vágtam közbe -, hogy a kifelé való béke csak az emberhez méltó magatartás. Semmiféle harc nem isteni eredetű.

Meghozták az italt, s egy közönséges kristályüvegből töltött a pincér, nagy csalódásomra, mert a pezsgősüveget szerettem volna látni, oldalán a felirattal: Özvegy Clicquot-né. Ennek nem örültem, noha kiderült, hogy egy különlegesen drága és pompás márkát bontatott fel Ervin. De az íze jó volt, s olyan súlytalanul siklott le a torkomon, mintha csak hűs, gyöngyöző levegőt innék. Szótlanul, sokáig iszogattunk. A helyiség halk mozgalmassága már nem csillapodott, akik eddig kitartottak, azok "mélyvíziek" voltak, ahogy Ervin mondta.

- Ezek maradnak, már elhullt a férge... a féregje... - A hangulat valóban inkább makacsnak, kitartónak tetszett, mint vidámnak.

- Hogy mondtad az elébb? - kérdezte aztán hosszú hallgatás után, nagy meglepetésemre. - Semmiféle harc nem isteni eredetű...

Ugyan mi ütött Ervinbe? Felemelte poharát:

- Most már tudom, hirtelenében nem is értettem... hát kérlek, pontosan így mondta a szegény Drugeth Balázs... hogy is?... "Semmilyen... lázadás... nem lehet isteni eredetű"... ó, az öreg Drugeth!

Hagytam, hogy átmelegedjen, míg megered a nyelve. Aztán elmondta nekem, a Clicquot-tól, az emlékezéstől vagy az anyanyelvétől kissé ittasan, a Drugeth-legendát.

Ottlik Géza

Hun Miatyánk

Mi atyánk, Istenünk!
Bennünk van országod.
Előttünk szent neved,
s törvény akaratod!
Minden napunk gondját
magadon viseled,
bűneinket,
mint mi másnak,
nekünk elengeded.
Te kezed vezet kísértéseken át,
s lefejté rólunk a gonosz járomát.
Tiéd a nagyvilág összhatalma, üdve,
mindöröktől fogva legyen mindörökké.

Kr.u.410-460 keletkezett, hun ezüstveretes szíjvégen rovásírással írva. A Kijevi Nemzeti Múzeumban őrzik. A szöveg megfejtésére Magyar rovásírás szakértőt - nyelvészt kértek fel! A régészeti feltárás során állítólag kb. 9000 darab pergament találtak, Kijevben, az ún. Magyar Hegyen, amit a kutatást vezető régész futárral a Magyar Tudományos Akadémiának küldött, arra hivatkozva, hogy a magyarok a legilletékesebbek a témában. Nemsokára Szibériában találta magát...

A pergameneknek pedig nyoma veszett, mindmáig semmit nem tudni róluk...

www.zalaikilato.hu/kultura/151-hun-miatyank.html

Grósz Alfréd a Tátráról, Cipszerországról...

Hol a Tátra-csúcsok büszke ormai
Meredek főoltár kitárt szárnyai
Zöld fenyőerdőknek illatos ölén
Ott az én hazám és oda vágyom én.

Hol a Poprád zúgva jő a hegy felől
Hol a Tarpatak zubog a völgy felé
Ahol meghitt földön a szülőhazám
Arra van az otthon s a szülői ház.

Cipszer-ország szépséges kedves hazám
Gyermeked vagyok és mindig vágyom rád
Tiéd vagyok végleg, kedves érzelem
Szívem dobbanása az életem

Forrás:Neidenbach Ákos: Tátránk tudós polihisztora, Grósz Alfréd (Csobánka, 2009)

Nyirő József: Hazug István

Egy sebzett kant nyomásztunk az öreg Hazug Istvánnal egész áldott délután. Sok mocsok helyet, szakadékot, száraz patakfeneket, bozótos sűrűséget összemásztunk utána, de csak estefelé kaptuk lövésre a vágott völgyében, fenn a havas fejében. Fáradtan, lihegve, szuszogva kapom a puskát, de az öreg István megrántja a karomat:

– Hó! Itt nem szabad lőni!
– Mit beszél? – hárítom félre a puska útjából. Nem szabad lőni?
– Nem! – támad rám az öreg konokul.
– Miért?
– Mert ez a kicsi Jézus völgye!

A szenvedély, harag elfut.
– Én nem bánom, ha . . .
Az öreg azonban újra ráveti magát a fegyverre.
– Amíg én itt vagyok, addig nem lő a tekéntetes úr!
Addig húzoszkodtunk, míg a disznó odalett.
– Megette a fene! – mérgelődtem, de ezt a nyolcvanesztendős apró öregembert mégse vethettem le az oldalon. A disznót se üldözhettük tovább a setét miatt:
– Verjünk szállást! – mondom mogorván.

Az öreg tűzrevalót gyűjtött, fenyő-csereklyét vagdalt ágynak, párnának, de nem szólt hozzám, csak magában morgott, míg a lombkalyibával bíbelődött:
– Jöjjön közelebb, öreg! – veszem elő a jó fenyővizet.

Ettől ő is újra barátságos lett. A tarisznyából jól laktunk, ami meghozta mind a kettőnk lelki egyensúlyát. Teljesen megbékélve nyújtózom el a tüzecske mellett. Akkor jut eszembe a különös név, hogy ez a Jézus völgye.

– Hallja, öreg! – mosolygok feléje. – Mióta lett erdőbirtokos Jézuska a havasban?
Az öreg a pogány, illetlen tréfától megbotránkozva néz fel:
– Hát maga még nem hallotta?
– Mit?
– Hogy Bolond Mózsi idehozta !
– Kit?
– Hát a kicsi Jézust!
Tudom, hogy az öregnek egyetlen szavát se lehet elhinni. Azért is nevezik Hazug Istvánnak.
– Mesélje el! – buzdítom és rápislantok, de István bácsi halálos komoly marad, sovány arcán nem táncolnak a mókázás ravasz ráncai, mint máskor.
– Ezzel a két saját szememmel láttam, hogyan ült kicsi Jézus azon a csutakon.
– Hol?
– Azon a szürke csutakon, amihez hozzákötözte volt Bolond Mózsi, hogy le ne essék róla. Mintha most is látnám . . . Hogy az milyen ékes, szép szobrocska vala ! . . . Festett, piros orcája, arany haja, gömbölyű karocskái, lábacskái. A két ujját áldásra tartotta s úgy kacagott, mint a napfény.
– Aztán hogy került Bolond Mózsihoz?
Az öreg vörös szempillái sűrűn pislognak, ahogy belenéz az estbe vesző rengetegbe.
– Az úgy volt, – tudja – hogy Mózsi a kicsi fia halála miatt bolondult volt meg, lehet annak tizennyolc-húsz esztendeje. A nagy fájdalom elvette az eszit.
– Azt már hallottam!
– Hát azt hallotta-e, hogy azóta télen-nyáron mezítláb, hajadon fővel egy nagy bogos cserefakaróval a havast járja e keresi a fiát, mert a gyermek itt veszett volt el a havason.
– Ezt is mondták!
– De azt már nem tudja, hogy – már elfelejtettem – melyik csiki templomban, ahova bévetődött, meglátta a Mária ölében kicsi Jézust . . . Azt hitte szegény bolond, hogy az ő fia. Ott, a népek előtt felfutott az oltárhoz és össze-vissza csókolta: – Hát itt vagy, Jánoska? Hát te vagy, Jánoska? – Négy erős ember alig bírta kivinni a templomból.

Az öreg rámnéz, hogy csodálkozom-e és csak aztán folytatja:
– Azon éjszaka ellopta a kicsi Jézust az anyja öléből... Hét nap, hét éjjel kereste az egész falu, de Mózsi szobrostól úgy odalett, mint a kámfor . . . Én azonban még aznap éjszaka találkoztam vele a Benék-kútja mellett.
– Kied látta? – lepődöm meg, hogy az öreg annál jobban belemelegedjék a beszédbe.
– Mint a tekéntetes urat!... Kicsi Jézus ott volt az öliben . , . Ne érjem meg a reggelt, ha nem így volt!
– Elhiszem ! – nyugtatom meg, mitől az öreg még bizalmasabb lesz.
– Még hozzám is szólott szegény: – Megvan a fiam! Megvan a fiam! Megkerült! – Mielőtt a számat feltáthattam volna, el is tűnt a szoborral a sűrűben. Az erdő elnyelte.
– S kied nem ment utána?

– Várjon! – dugja fel az ujját az öreg, hogy ne szóljak bele, mert most jön a java.
– Egy hét múlva méges megkaptam.
– Bolond Mózsit?
– A szöme világát ! . . . Kicsi Jézust ! . . . Akkor már oda volt kötözve a csutakhoz.
– Maga pedig leoldozta s hazavitte! – hamarkodtam el a dolgot, de az öreg István megvetőleg legyint:
– Vóna esze a tekéntetes úrnak, de az a baj, hogy nincs kezeügyibe!... Annál sokkal szebb dolog volt!
– No?

Kissé nehezen tudja elkezdeni. Hol a tűzbe néz, hol a földre, hol a magosba. Végre felcsillan a szeme.
– Üsmerte úgy-e, Bokrászt, a kutyámat!
Bólintok, hogy üsmertem.
– Az olyan kutya volt, hogy egy alkalommal a medvét készen hazahozta a házhoz a felszorította az asztalra. Úgy ült az asztalon a medve, mint egy nagy bihaj . . .
– Tudom, tudom, de mi lett kicsi Jézussal? – térítem észre az öreget.
– Éppen azt akarom elbeszélni . . . A kutya vezetett hozzá . . .
– Ugyanbiza!
– Virradatkor kijöttünk, hogy széjjelnézzek. A kutya felvert ott az aljban egy vén kant. Komótosan mentem a nyomában, mert tudtam, hogy ha kell, egész nap ott tartja, ahol lefogta. Még gyönyörködtem is benne, hogyan hörög, morog Bokrász, de hirtelen úgy elhallgatott, mintha késsel vágták volna el a szavát . . .
– Csak nem ölte meg a kan? – ijedek meg.
– Futok oda, kapom a fegyvert, de alig érek ki a sűrűből, akkora csodát láttam, hogy szinte sóbálvánnyá változtam.

Mélyet lélekzik az izgalomtól. Sápadt, komoly.
– A kicsi Jézus körül volt véve vadállatokkal.
Az öreg szentséges komolysággal lelkendezett.
– Annak a bokornak a tövében feküdt két lihegő farkas – mutogatta. – Velük szemben két anyamedve, a fa tövében nyulak, távolabb őzek, vaddisznók, szarvasok. Ami vadja van az erdőnek, mind ott volt s mind elhozta a kicsinyeit, hogy jácodjanak a kicsi Jézussal ...

Olyan meglepő volt, amit mondott az öreg, hogy nekem is elállott a lélekzetem. Az éjszakai erdő a tűz varázsában fürdött, illatozott. A kicsi keresztekből összerakott fenyőlombok meg se moccantak. Az ég mély és fenséges volt. Az öregember nekipirulva beszélt, hosszú, fehér haját lengette a tűz melege, száraz, aszott teste fénylett, mint a prófétáké.

– S a vadak kicsinyei jácodtak vele . . .

Hangja meleg, ködös, elfogult és halk lett a szeretettől. Mocskos condrája, szakadt, durva kendervászon inge aranylott s az egész ember fénylett, mintha a szívében, az élet házában lámpát gyújtottak volna. Olyan vontatottan beszélt, mintha az agyán, lelkén átvonuló drága képek nyomában gyalogolna.

– A rókafiak szökdöstek előtte és bojtos farkukat csóválták. Egy farkaskölyök felugrott melléje a csutakra és végignyalta az arcát. A párhetes, barázdás vadmalacok felcsivogtak hozzá, a nyúlfiak a fűbe lapulva bajuszukat, szájukat fintorgatták, az őzgidók egymáson szökdöstek át, hogy kedvet csináljanak kicsi Jézusnak. Két kövér medvebocs szakadatlanul mórikázott neki. Még a fákra is felmásztak a kedvéért. A mellette ülő farkaskölyök játékosan béharapta kövér kacsóit. Az egerek felfutottak a vállára. A mókus fenyőtobozt hajigált le neki. A madárkák egy hosszú ágon úgy ültek fölötte, mint vasárnap a leányok a templomban. A felnőtt vadak gyönyörködtek és szelíd tisztelettel őrizték őket . . . Volt ott – mondom – mindenféle állat. A tisztás hemzsegett tőlük. Az anyák még a most született kicsinyeiket is elhozták a szájukban. Az egy hiúz nem mert közel jönni, de az is ott lappangott azon a vastag fán. Kilógó piros nyelve olyan volt, mintha tűz égne a szájában. Soha efféle csodát az életben nem láttam ! . . . Nem én, pedig ennyire megvénültem!...

Kurta szünetet tartott az öreg, míg az izgalomtól lobogó lelke kissé megpihen, de utána mindjárt úgy nyílott ki a szó a száján, mint a virág.

– S a kicsi Jézus áldásra tartott két ujjal mosolygott reájuk . . .
Maga elé mélyed a vén ember, úgy ismétli:
– Mosolygott reájuk . . .
– S azok visszakacagtak, vinnyogtak, sírtak, magukon kívül voltak örömükben . . .
– Amennyi virág, fű, fa, még az is mind feléje fordult . . .
– Soha ilyen csodát!...

Szinte elgyengül a vén székely most is az emlékezéstől.– Mikor megláttam, valami furcsa melegséget éreztem, s puska kiesett a kezemből s csak éppen annyit tudtam mondani: – Jó reggelt adjon az Isten ! – azzal a szó megfogant bennem. Kicsi Jézus mintha a szemeive1 mutatta volna, hogy húzódjam közelebb s én le is ültem az egyik medve mellé . . .

Akkor látom, hogy a kutyám, ez a vérengző, vad, veszett állat békességgel hever a farkas mellett s hűséges szemeit Jézusra függesztve könnyezik a meghatottságtól, mint egy vénasszony.

– Lehetetlen! – csudálkozom, hogy én is szóljak valamit.
Az öreg megrezzen, de mindjárt bizonykodni kezd, hogy abban nincs semmi lehetetlen.
– Ha hiszi, ha nem, ott semmi sem bántotta egymást . . . Én se őket, ők se engem. Még csak nem is gondoltunk effélére. Eszünkbe se jutott. Tudj az Isten, hogy volt, mitől volt, de így volt! . . . Olyan ártatlanok s tiszták voltunk, mint a csecsszopó gyermek, mikor elalszik az anyja mellén. Olyanok! .. . Egyebet sem csináltunk, csak néztük kicsi Jézust. Sem éhesek, sem szomjasok nem voltunk egész nap. Észre sem vettük, hogy telik az üdő. Mintha nem is ezen a világon lettünk volna . . . Nagy dolog volt, annyi szent! Az áldott nap olyan enyhén, lágyan égett az égen, hogy szinte kézzel meg lehetett volna fogni a sugarait, mintha a Mária hosszú aranyhaja hullott volna a szemünkbe a mennyországból.

– A Mária aranyhaja! – ismétlem magamban megejtve, megbabonázva.
Az öreg székely száraz kezei remegnek, míg megigazítja a tüzet, bennebb tolja a leégett hasábokat s csak azután folytatja nagyot sóhajtva.
– Csak este ne lett volna! . . . Sajnos, hogy bésetétedett, vége lett mindennek.
Olyan szomorúan mondja, mintha kedves halottjától búcsúznék a sír partján.
– Haza kellett mennünk . . . A vaddisznó röffentett malacainak, a medve előtt kézenfogva ment a két bocsocska, az őzgidók úgy kényeskedtek az ösvényen, mintha pipaszárlábú városi úrficskák volnának. Farkasanyó tiszteletből félrehajtott fővel ment közel a szoborhoz, hogy egyik erőtlen kölykit a szájába vegye. A másik a Jézuska nyakába kapaszkodott és semmiletteképpen nem akart hazamenni. A madarak a szobrocska fölött lebegve csicseregtek jóéccakát. A nyúlfiakat, egereket a fű elnyelte. A mókus hátára már javában hullott az éj korma, mikor a fák tetején odujába szaladt.

Az öreg feje előre csuklik és olyan csendesen beszél, hogy alig hallom a hangját.
– Magam maradtam – pihegi bánatosan maga elé – és egyedül néztem Jézuskát . . . Szegénykének az arcája már nedves volt a harmattól, arany haja is, kicsi teste is megfakult az esteledésben; de ő csak tovább mosolygott . . . Néztem, addig néztem, míg egyszer csak távolodni, kisebbedni kezdett, mintha a csutakkal együtt úszna a messzeségbe, a fekete ködben. Amerre elhaladt, a fák ráterítették ágaikat . . . Aztán arra napnyugat felől egy fekete homály felkerekedett az égre s végleg eltakarta . . .

A tűzbe bámulva elhallgat az öreg. Csak félve merem megkérdezni:
– Hát aztán?
– Azon vettem észre magamat – rezzen fel ismét, – hogy a kutyám húzza az ujjasomat, hogy mi is menjünk haza. . .Az eszem azonban ott járt kicsi Jézuson. Alig vártam, hogy reggel legyen. Jóformán ki sem virradt, ismét itt voltam, de kicsi Jézus nem volt sehol..,

Megsajnálom, olyan szomorúan mondja:
– Nem volt sehol... A szürke csutakon ott volt az eloldott istráng, de ő eltűnt végleg . . . Összekerestem a fél havast., de híre-pora se maradt. Csak későre fedeztem fel, hogy Bolond Mózsi odajött az éccaka s elvitte magával.
– A letaposott füvön tisztán látszott, hogy merre ment. A szálerdőben azonban végkép elveszett a nyoma. Ki tudja hova, merre lett. Azóta nem láttam sem őt, sem kicsi Jézust.

Erőszakosan megrándul, mintha azt mondaná, hogy most már minden mindegy és mintha mély álomból ébredne, kicsit szégyenkezve mondja:
– Hát ezért nem szabad ebben a vőgyben semmire reálőni, semmit bántani! . . . Most már tudja, úgy-e, tekéntetes úr!...
– Igaza van, öreg! – bólintok elkomolyodva.

Több szó nem is esett köztünk. Későn is volt, hát elnyúltunk a tűz mellett. Az öreg István mindjárt el is aludt, nekem azonban nem jött álom a szemeimre. A harmat lassan permetezett, a keresztlevelű fenyők susogtak fölöttem. A szürke csutakra, melyen egykor a kicsi Jézus ült, ráesett a tüzünk világa.

Megpróbálom lerázni az igézetet.
– Milyen szép volt! Kár, hogy nem igaz. Akkora tekergő nincs az egész földön, mint ez a vén bolond itt, mellettem. Minden szava hazugság.
Futó pillantást vetek rá, mielőtt a fejem lehajtanám az illatos csereklye-párnára.

Az öreg álmában mosolyog. A ráncos, fekete, öreg arc tele van mosolygással. Lapos, sovány melle olyan, mint a süppedő sír. Nem sok van hátra neki se az életből.

De azért mosolyog.

Lehet, hogy megkapta a szürke csutakhoz kötözött kicsi Jézust s ennek örvend, de lehet, hogy álmában is hazudik.

Milyen kár, hogy hazudik! . . .

http://www.benkedesign.hu

Hídavatás

Vajon lesznek még holdas, nyári éjjelek, midőn a Lánchídon valaki merően, csüggedten, lehorgasztott fejjel a vízre bámul, míg a deres bajuszú, tapasztalt rendőrbiztos megérinti hátulról a vállát, és szelíden elmondja, amire ilyen alkalomra a rendőriskolában tanították?

Mire e betűkből ólom lesz, és az újságárus nyakába veszi a várost a friss lappéldányokkal, a Lánchídon már sok budai lakos jött át Pestre, vígan, topogva, nézdelődve próbálgatták az újraépített hidat; az öreg polgárok kis fiacskáikat kézen fogták, és Széchenyi Istvánról és Clark Ádámról beszéltek; a budai asszonyságok a jurátusokra emlékeznek, akik egy régi márciusi estén minden zárt kocsit megállítottak, míg egy hintóból halovány, de elszánt arccal lépett ki egy fehér kabátos generális az egykori hajóhídon:

- Ich bin graf Lamberg - mondta, és a jogászok kardja kirepült a hüvelyből.

Majd Táncsics Mihály kocsiját húzza a lelkes sokaság, mintha évtizedekig, lelkesedésében, mindig kifogta volna a lovakat a mámoros ifjúság, Kossuth Ferenc, Wekerle Sándor és Küry Klára lovait; Táncsics Mihály óta ez lett a divat.

A régi Pest és Buda, de félig-meddig Magyarország évszázados története fűződik a hídhoz, amelynek kőoroszlánjait minden régi magyar megbámulta.

Ha Zuboly élne, nemrégen elmúlt magyar időknek pompás krónikása, mily tanulságos és élvezetes elbeszélésekkel köszöntené a megifjodott vén hidat. Az ő mesemondó tollán át a novemberi ködös Dunán felénk úszna a Lánchíd, mikor még új volt, és vele ezer mondanivaló a régi magyarokról, akik építését a partokról szemlélték, a vidéki németekről, akik protestáltak a hídvám ellen, és a régi Pestről, aluszékony Budáról, midőn krinolinos, gombanapernyős dámák és kürtőkalapos, bakancsos, zsinóros nadrágos és frakkos gavallérok mentek át a hídon a gellérthegyi búcsúra, vagy a Zugligetbe, szerelemről, Teleki gróf tragédiájáról, Hajnalkáról, szép lelkű Vachottnéról, Tóth Kálmán verseiről beszélgettek, mint a divatos emberek ez idő tájt. Hány karcsú asszonyka libegett át a Lánchíd deszkáin színházat vagy életet játszani, Pestre vagy Budára, amely lábnak nyoma elveszett, és a temetőkben őszi avarrá válott!

És a híd karfáján át hány boldogtalan költő, szabólegény és beteg öregember, megcsalt varrónő, agyonhazudozott hajadon, kétségbeesett falusi cselédleány ment el egy másik világot keresni a bűvös habokba!

Éjjel csobbant a víz a híd körül, a parton az őrszem meggyorsította lépteit, és kimeresztett szemmel figyelt a sötétlő vizekre, míg valamerről a segélykiáltás hangzott.

*

A Lánchíd - az új Magyarországot jelenti.

Valahol ott végződik a régi Magyarország a pozsonyi diétákon, midőn felsőbükki Nagy Pál volt a reformerek vezére. Nemsokára ezután hazajönnek külföldi utazásaikból Széchenyi István és az ifjabbik Wesselényi Miklós, még delizsánc és hátasló a közlekedési eszköz a külső országokban is, de idehaza már sokat beszélnek a vasúti vonal megépítéséről Vác és Pest között. Csak Deák Ferenc ellenzi még a dolgot, mert a vasúttal tönkremennek a dunántúli gyorsparasztok és szekeresgazdák. Biasini úr postakocsijáratait a Nagy-Alföldön át, Kolozsvárig, Brassóig nem fenyegeti veszedelem. E rengeteg alkotmányok, amelyek az Alföld feneketlen országutain, a tiszai kiöntések között, útszéli csárdák mellett, a régi, regényes Magyarországban a közlekedés egy részét lebonyolították, nagyon megfeleltek hivatásuknak, midőn az ügyes-bajos magyarokat Pestre szállították, a "Hétválasztó" udvarán letették. Ők hozták a bálozó kisasszonyokat a vidéki kúriákból, akikről később naplót írtak a pesti lionok.

Istenem, mily egyszerű, nemes és andalgó élvezetekből volt összerakva a régi magyarok élete! (A költők is urak voltak, és téli estéken saját fájukat tüzelték a kályhában, amely előtt a Childe Haroldot lapozták, és a tél - mily hosszúak voltak hajdan a magyar telek! - elmúlott, amíg egy költeménnyel elkészültek. Csizmában jártak, disznótorra mentek, a befagyott folyó jegének halk ropogása a toros káposztára emlékeztette őket is, mint a korhely kántort vagy nagy étű táblabírót, feleségük volt a konyhán, míg udvari szobájukban Byron arcképe függött acélmetszetben.) A régi magyar élete szinte zökkenés nélkül múlott, muladozott. Mit tudtak ők a küzdelmes, töprengő, fejvesztett életről, ahogyan manapság múlik az élet! A férfiak egyforma kedvvel mentek a követválasztásra vagy háborúba. Az asszonyok arról ábrándoztak, hogy aranyhímzésű főkötőben mennek a lányuk lakodalmára, a kisasszonyok azt álmodták, hogy Füreden vannak, és Csermák bandája éjjelizenét játszik az ablakuk alatt. Míg jött a hetedik világcsuda, a pesti Lánchíd!

A Lánchíd tette azt, hogy Pestből nagyváros lett.

Hisz azelőtt a fogadókon, állathecceken, Redut-bálokon kívül legfeljebb az őszi vásár vonzotta ide az idegeneket, a vidékieket. A Lánchíd a maga korában olyan újítás, olyan vakmerő és sikerült reform volt Magyarországon, hogy évtizedekig nem is volt más nevezetessége Pestnek, mint a Lánchídja. A legkonokabb magyar is beadta a derekát a karcsú lenge híd láttára, és még az öreg táblabíró is, aki azzal a kifogással ellenezte a Lánchíd építését: "hogy minek az - erre a kis időre" (tudniillik a saját hátralévő esztendeire gondolt), igazat adott Széchenyi grófnak. A daliás főúr a Lánchíd megalkotásával érte el, hogy hazájában ezután nemcsak a szépasszonyok - sok hölgyi kebelben bujkált megadó sóhajtás István grófért -, de a konzervatív, nehézkes, az újítástól a nemzetet féltő magyarok is komolyan vették eszméit. A *Világ* szerzője a csodaszép, világraszóló híd terve nélkül még sokáig írogathatta volna röpíveit, és az ifjabbik Wesselényi Miklóson kívül nem olvasta volna senki.

A Lánchíd magosan emelkedő ívei alatt ment át a régi Magyarország az új Magyarországba.

A hídon egy lyuk volt, amelyen át a memóriából a Dunába ejtette nagyapánk az elavult jelszavakat és ideálokat.

A hídon fújt legerősebben a szél, amely a közelgő szabadság, újraszületés virágmagvait elhintette a partokon, az emberi szívekben és elmékben.

A híd építése idejében ment a márciusi ifjúság Budára, midőn már nagyon vígan, ifjonti kedvvel füstölögtek Pesten a kémények és politikai szenvedélyek. És mind ritkábban hangzott fel a vámszedő házikója előtt a nadrágszíja körül pénzért kaparászó vidéki nemesember cifra teremtettéje.

Megbámulták, megcsodálták a hidat a régi Magyarországban, és a nemes gróf eszméi az álmélkodó magyarokat aztán könnyű tollal és szóval vezette a reformok, új nemzeti ideálok felé, midőn ő már nem is élt. Szabad lett az út Budára, és az eszmék, gondolatok, tervek átszállingóztak Pestről a budai hegyek felé, ahol olasz baka állott a vártán, és az ostromló honvédnek lenyújtotta a puskáját, hogy az felkapaszkodhasson a várfokra. (Régi idők.)

És az idő tájt, midőn a "kéjvonatok" jártak, és Istvánkor százezer magyart szállítottak Pestre, mindig jó dolga volt a Lánchídnak, alagútnak, a siklónak. Mily emberfölötti csodák voltak ők egykoron, és a begyepesedett elmék, rövidlátó falusiak mily újítási vággyal tértek vissza szűkebb hazájukba.

A Lánchíd nyitotta meg a reformok sorozatát; karcsú, könnyed, graciőz testével elhelyezkedvén Magyarország közepén, arra való volt, hogy apránkint hozzáidomuljon e minden jóra, nemesre áhítozó ország. Az utolsó táblabírák, a kerékkötő vének, mind ritkábbak lettek; némelyik, mint kistatai Virágh Péter, holta napjáig büszkén hangoztatta, hogy csónakon jár át Pestről Budára, ahol a rendi tanácskozás alatt szállása volt, de elfogytak ők, a kötéltartó vének, az ifjú Magyarország vasekével szántott, cséplőgépet hozatott, és vasvonatot épített, bár a gyorsparasztok ellenezték a dolgot.

*

Pestnek ez antik ékszere most újra feltűnik, mint karkötő a szőke folyamon, és el lehet ábrándozni a múlt időkön, amelyek holdas éjjeleken a híd körül lengenek. Majdnem mindnyájunknak fiatalkorában szerepet játszott ez a híd. Midőn először pillantottuk meg őt, midőn a vidéki anekdoták nyomán az oroszlán nyelvét kerestük: midőn bús napon, novemberben az elillant nyár után köd terjengett a híd lábánál, mintha csalogatná a víz a szentimentális ifjúságot. Tavaszi napokon messzire látni a Dunán, és az áradó víz visegrádi virágzó mogyorófagallyakat és elszabadult csónakokat cipel magával. A pesti tornyok kéklenek, mintha egy kedves, idegen, reményteljes és kalandokkal teli város közelében járnánk ifjú utazó korunkban: Buda felett varjak ritkás felhője libeg a szemhatáron. Fodrokat füstöl a bécsi gőzhajó, amint fehér derekával tovalebeg a híd alatt, és könnyű kézzel, könnyed szívvel intenek búcsút az utazók a híd járókelőinek. És éjjelente, midőn a hold jár-kel fénylő lábbal a víz felett, a szél orgonaillatot sodor a Gellérthegyről, a Duna-soron, mint a nagyvilági élet, tündökölnek a lámpások, a budai kocsmákból énekelve jönnek a pesti társaságok, a nyári éjszakában világosan hallani, hogy a híd alatt a hullámok összeverik kis sarkantyúikat.

Csak néha szomorú az éj a Lánchídon. Midőn lehorgasztott fejű, sápadt nőszemélyhez beszél az őrszem komoly, atyai hangon, később karonfogva elvezeti a hídról a szomorkodót, akiért már kinyújtották rejtelmes karjukat a Duna lakói.

Vajon lesz-e hídavatás az idén?

(1915)

Krúdy Gyula

Nyirő József hamvainak hazatérése

2012. 04. 05.

•

Nagyszerdán Budapestre érkeztek Madridból Nyirő József erdélyi író földi maradványai. Innen a csíksomlyói zarándokvonattal viszik a fehér fémkoporsót Erdélybe, és Pünkösd vasárnapján – az író szellemi végrendelete szerint – Székelyudvarhelyen helyezik örök nyugalomra.

Amint arról korábbi írásunkban is olvashattak: május 24-én reggel a Nyugati pályaudvarról indul az erre az alkalomra kialakított Nyirő emlékkocsival együtt a Boldogasszony Zarándokvonat. Nyirő József hamvai pünkösd szombatján érkeznek meg a zarándokvonattal Csíkszeredába. Innen díszkísérettel viszik a Hargitán Székelyudvarhelyre, ahol pünkösd vasárnapján ünnepélyesen újratemetik a székely írót.

Nyirő József (1889, Székelyzsombor – 1953, Madrid) a *Jézusfaragó ember*, az *Uz Bence* és számos más mű szerzője, a „székely apostol”, ahogy madridi sírfeliratán állt, 1945-ben távozott külföldre. Az *Isten igájában* című regényéből ismerjük drámáját. Teológiai doktorátusa után 1912-ben pappá szentelték, 1919-ben elhagyta a papságot és megnősült.

Élete végén „kiengesztelődött az egyházzal”.Minderről bővebben tájékoztat Rónai Zoltán, Madridban élt író a magyar jezsuiták világnézeti, lelkiségi és kulturális on-line folyóiratában, a Távlatokban 1996. februárjában (27. szám) megjelent, *A Megfeszített és a Próféta* című írása:

„A mélyen vallásos fiatalember igazi hivatás nélkül lett pap. Mint Isten igájában című, hatásos, önéletrajzi regényében írja: 'Csak én tolakodtam be a szent falak közé, feláldozva magamat, hogy beteg édesanyámat tudjam eltartani, három testvéremet felnevelni.' Hónapok telnek belső vívódásokkal, és 1912-ben a papszenteléskor is arra gondol: a Mindenszentek litániája végéig még felállhat és elmehet. De nem teszi meg, s kijelenti: 'Pap lettem, állom.' Volt káplán, hittanár, tábori lelkész és plébános, 1919-ben azonban lelki válságok és csalódások után kilépett és megházasodott.

A regény szerint Mailáth Gusztáv Károly erdélyi püspök így búcsúzott tőle: 'Nem tehetek semmit érted, de megértelek. (...) Még csak arra kérlek, hogy ne bántsd a jó anyát, ki tizenkét esztendeig gondoskodott rólad.' 'Viszont szabad nekem is azt kérni, hogy engem se bántsanak, nem az egyház, hanem annak a szolgái, kik sokszor azt hiszik, hogy ők az egyház’ – szólt a válasz.

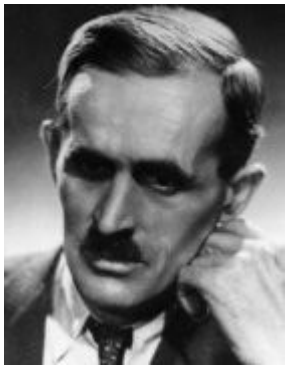

Molnár lett, majd újságíró, sikeres író, országgyűlési képviselő, végül az emigráció tekintélyes tagja. Lelkére azonban súlyosan nehezedett, hogy 'az egyház bünteti', és 'kegyeiben nem részesülhet'.

Helyzete rendezésére, felmentésére spanyolországi tartózkodása alatt, tehát 1950 áprilisa után került sor. A dátumot és a részleteket nem tudjuk; Kada Lajos érsek sem találta nyomát 'az akkori időkben ilyen ügyekben illetékes Hittani Kongregáció levéltárában'. Az indítékot valószínűleg az akkor Madridban élő piarista Megyer József adta, s az ő közvetítésével talán szerepet játszott rendfőnöke, Tomek Vince is.

Azt sem tudjuk, mikor járult megint a szentségekhez. Megtette kórházba szállítása előtt, 1953 szeptemberében, de korábban, húsvét után is. 'Egy szomorú délután' református felesége 'titkolt félelemmel és megrendüléssel' mondja: 'Holnap meglátogatja egy franciskánus páter...' (Juhász Vince volt.) 'Meg kellene gyónnia és áldoznia...' Szelíden ránéz, és lecsuklik a feje: 'Tudok mindent, és már többé nem tervezgetek, fantáziálok, hogy itt a szép tavasz és majd a nyár, a napfény meghozza az egészséget...'

Utolsó írását, betegsége történetét 1953 augusztusában vetette papírra. A clevelandi Katolikus Magyarok Vasárnapjánál jelent meg, majd a Kopjafák új, amerikai kiadásának befejező, XXII. fejezeteként. Imával végződik, az őt segítő honfitársakról emlékezik meg, s a hontalan magyaroktól vár el 'egy kurta, futó Miatyánkot'. De beszél 'görnyedt, fatigás (légszomjas), hasig dagadt, félig fojtott, rozoga, szerencsétlen' testéről is, és arra kéri az Urat: 'Csináld azt és úgy, ahogy Te jónak látod!'

Évekkel korábban, az *Íme az emberek!* végszavaiban még azt kérte: 'Uram, ne legyen nehéz, és ne tartson soká!...'" – szerepel Rónai Zoltán Távlatok-beli írásában.

Vatikáni Rádió/Magyar Kurír

Gyóni Géza - Anyaföld

Akáca-sorban nádtetős viskók;
Mögöttük hitvány szalmarakásba
Hétszűkesztendő szűk aratása
S mint aszott mellen sárgaréz-ordó
Fityeg a földön pár napraforgó.

Szegény, sovány föld, én anyaföldem
Termő erőjét, emlői hamvát
Ur-szeretői rég learatták
S hogy ne csúfítsa az úri ágyat,
Hitvesül adták hitvány jobbágynak.

Szegény, sovány föld, én anyaföldem,
Kínlódva készül bús aratásra.
Fáj a vetés és fáj a barázda.
Minden nyárvégen gyérebb az asztag.
Eb, aki bánja. Jó a parasztnak.

Barna paraszt áll barázda-szélen
Délibábot lát: messze hevernek
Szűzkövér gulyák, szűzkövér rendek.
Vasizmos öklét utánuk tárja -
S veszi az utját tengerenátra.

Gyóni Géza - Cézár, én nem megyek

Vérben úszik vad hegyek orma,
Paskolja vér; paskolja ár.
S engem a halál-dáridóra
Cézár parancsa vár.

Itt hagyni minden szentet, drágát,
Asszonyt, búzát, bort, dalt, zenét:
Cézár parancsa nem kegyelmez.
Kell a halál-cseléd.

Már összeszedtem kis cókmókom.
Indulni kell. Jaj, hogy lehet.
Vérben úszik vad hegyek orma.
Cézár, én nem megyek.

Cézár, lásd, ép a szüret áll már,
Gerezd hegyén tömött gerezd.
Vérben úszhat vad hegyek orma,
A földem nem ereszt.

Cézár, énnekem asszonyom van,
Forróölű, dalos, szelid.
Te éretted jaj, hogy áztassam
Könyűvel szemeit.

Kicsi, szegény, ijedt fiókák
Fogják, lásd, erős térdemet.
Cézár, ki visel gondot rájuk,
Ha gőgöd eltemet?

Vért szűr a pajzs Hispániában,
Rengenek a sötét hegyek.
Bús fürtnek a halálszüretre
Cézár, nem mehetek.

Nekem nem házam a te házad.
Nekem nem fáj a bánatod.
Éntőlem véres koronádat
A sárba vághatod.

Mit bánom én Hispániát,
Ha gyémánt-hegyeket terem;
Minden drágakövednél drágább
Az én rongy életem.

Élet, élet, szent gyönyörűség,
Egyetlen, mely nekem ragyog.
Cézár, az életem felett
Én is cézár vagyok.

Melyik Isten nevében trónolsz?
Mily őrület adott jogot:
Hogy istenadta életemmel
Játszik a pallosod?

...Soracte ormán zöld az erdő,
Szivem élet-vágytól dagad,
Jer, asszonyom... A koronádat
Cézár, védd meg magad.

Vagy küldj hamar pretóriánust
Üsse szét e dacos fejet,
De bitangul a mészárszékre
Cézár, én nem megyek.

Krónikásének 1956-2006

V. Majzik Mária (2006)

A Magyar Szentek Templomának kertjében látható kerámia-emlékmű az 1956-os forradalom és szabadságharc leverésének 50. évfordulóján püspöki áldásban részesült. A mű ihletője Jókai Anna 'Krónikás ének 1956-2006 több szólamban' c. verse: link

www.szoborkereso.hu

Kölcsönkérés Karinthy nyelvén

Aki csak valamennyire is ismerte Karinthy Frigyest, mind a pénzhajszát emlegeti vele kapcsolatban. Az író-költő saját bevallása szerint is egyik napról a másikra élt. Rengeteg pénz folyt be hozzá, ami százféle csatornán keresztül perceken belül elfolyt. Humorát is bevetve habozás nélkül kért onnan, ahol tudta, hogy sok van. Ennek példájául olvasható az alább közzétett levél, melyet Hatvany Lajoshoz írt.

Lacikám,

személyesen és élőszóval nem tudnám kinyögni, az ember a végén mégiscsak a tollát kényszeríti olyan disznóságra, ami a torkának derogál. Köztünk maradjon, ne szólj senkinek, még nekem se: ha ma délután négyig nincs ötszáz pengőm, a legrémesebb bajok vannak a lakással, a gyerekkel és velem. Következő lehetséges, ha hinnél nekem, miután Istenben és hazában már úgyse tudsz hinni, hinni pedig kell valakiben. A Büchler még múltkor kijelentette, hogy ad nekem akár ezret is (de csak ötszáz kell most), ha Te aláírod, rögtön ad, azt mondta, hat hónapra. Nézzed Lacikám, ez mindenképpen egy üzlet számodra. Ha én ezt az ötszázat nem fizetem vissza (mint ahogy bizony Isten visszafizetem) a Büchlernek, akkor ismerve az emberi lelket, én úgyis úgy megharagudnék Rád, hogy nem tudnék veled szóba állni többé. Ami viszont csak nyereség lenne számodra, mert olyan emberrel, mint amilyen én lennék ez esetben, leghasznosabb dolog nem érintkezni. Viszont Berlinből rendszeres pénzek néznek ki jövő hónaptól kezdve, tehát erre nincs kilátásod. Lacikám, ne haragudj. Úgy utálok mindenkit, képtelen volnék máshoz fordulni, még ha lehetne is, de nem is lehet. Fogadd el a koldusnak ezt a furcsa ajándékát, hogy attól kér, aki neki rokonszenves. Egyébként mit szólsz? Nem hozzám, a dolgokhoz. Mi? Hm?

Szeretettel ölel: Karinthy Frigyes

http://postalada.freeblog.hu/archives

Horváth István: Anyanyelvemben őrizlek téged

Anyám a hangod nem hallom többet.
Anyanyelvemben őrizlek téged.
Szavaid szívem mélyén dübörögnek.
Úgy zengik vissza a mindenséget,
ahogy azt tőled szóval tanultam.
Kis nép nyelvén, de Anyám, tiéden.
Anyám vagy, s én is fiad, ki voltam.
Ez nem szégyenem se büszkeségem.
Anyám vagy! Most már csak a szavakban!
S, hogy többé hangod, jaj, nem hallhatom,
drágább a szavad, mélyebben dobban.
Nincs a földön oly kincs, se hatalom,
mely megfolythatna fiad ajkán.
Dédunokád is őrzi „Vénanyót”.
Nem kell előtted pirulnunk, Anyám,.
Megőrizzük, mit ajkad ránk hagyott.

ARKANGYALOK ÖSSZEESKÜVÉSE

A Holmi Nyugat-száma
2008.12.31.

„A Nyugat nekünk magyaroknak a reformkor után a legnagyobb erkölcsi és szellemi megújulásunk” – írja Ottlik Géza egyik esszéjében. Az 1908-ban indult folyóirat idén száz éves. Erre emlékezik a Holmi legújabb, januári száma. BÁN ZOLTÁN ANDRÁS ÍRÁSA.

Vajon folytatható-e a *Nyugat*? Ez a kérdés többször felmerült 1945 óta. Az első nagy kísérlet éppen Ottlik Géza (és a nála menekültként lakó Vas István) nevéhez fűződik: „*Buda ostromának első heteiben, 1945 januárjában, amikor a pesti oldalon még folytak a harcok, mi a Pasaréten, csikorgó hóban, tündöklő napsütésben megkezdtük a békét, és jártunk az orosz parancsnokságra lapengedélyt kérni*”. A vállalkozás politikailag naiv volt, és természetesen kudarcba fulladt; miként nem sokkal később betiltották vagy lehetetlenné tették azokat a lapokat is – közülük a *Magyarok* és az *Újhold* a legnevezetesebb –, melyek a Nyugat szellemiségét akarták követni. Ottlik említett írása végén kétségbeesetten mondja: „*Az a rémlátomás tört rám egy rossz órára, hogy soha nem fogjuk újraindítani a lapot*.”

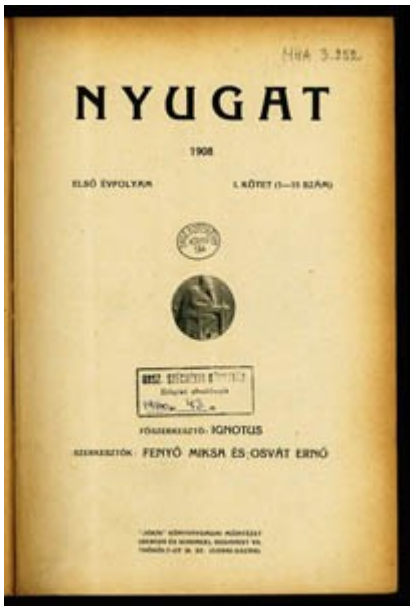

A Nyugat címlapja

Aztán - egészen pontosan 1998-ban - jött a következő hullám, amikor egyesek elérkezettnek vélték az órát, hogy „Nyugat” névvel lapot indítsanak. Az ötlet az irodalmi világ rendkívüli ellenállásán bukott meg; a részletekbe most nincs hely belemenni. De Ottlik rémálma nem vált valóra, vagy mégis? Mert megint van „Nyugat”, ráadásul éppen ez a címe, *megint nyugat*, de ezt a nagyjából fél éve megjelenő, egy nem is túlzottan ambiciózus termékkatalógusra emlékeztető ingyenes kiadványt aligha veszi bárki is komolyan.

Mindez azért kerülhetett most elő, mert azt a folyóiratot, mely pár napja ünnepi számot adott ki a Nyugat tiszteletére, sokáig – mondjuk, a kilencvenes évek közepéig – jó és rossz nyelvek egyaránt a legendás lap utódjaként üdvözölték/gúnyolták, éppen a mondott nyelvek minősége-indulata szerint. Mennyiben tekinthető a *Holmi* a Nyugat utódjának? – többek közt e mára feledésbe ment kérdésre is felel a jubileumi szám. Az élen álló – és tegyük hozzá: talán a legértékesebb, legmélyebb, legkarakteresebb – közleményben **Márton László**, a nyolcvanas évek végén indult írónemzedék egyértelműen legműveltebb, legátfogóbban gondolkodó tagja éppen azt hangsúlyozza, hogy a Nyugat bizonyos értelemben soha nem szűnt meg: még a szocializmus éveiben is érzékelhető erős kontinuitás a Kádár-szisztémában voltaképpen nem csupán eltűrt, de például Kossuth-díjakkal is támogatott írók és az aranykor nagyjai között. Vas, Ottlik, Weöres, Mándy, Nemes Nagy, Déry – és a sor bizonyára folytatható – kétségkívül a Nyugat örökségét vitték tovább, mely Márton szerint ebben foglalható össze: erős műhelymunka, valamint a szakmai tisztesség és a szellemi szabadság ethosza. Ez Márton szerint lehetetlenné tette számukra, hogy átlépjenek egy bizonyos határvonalat (a Kossuth-díjak elfogadása nyilván még nem határsértés). „*Hol kimondva, hol kimondatlanul világossá tették, hogy az erkölcsi és az alkotói integritás közt összefüggés áll fenn, és egyik is, másik is csak az említett határvonalon belül őrizhető meg*.” Következésképp egy új „Nyugat” elindítása nélkül is megmaradt a kontinuitás – ez Márton végkövetkeztetése. És éppen e rejtett folytonosság nem is túlzottan rejtett visszaállítása tette esztétikai és etikai értelemben egyaránt oly sikeressé a nagy prózai megújulást a hetvenes években; elég, ha itt arra gondolunk, hogy Esterházy Péter egyetlen rajzlapra lemásolta Ottlik Géza főművét. Fontos látni, hogy a folytonosság a Kádár-szisztémában csakis rejtett vagy legalábbis félig kimondott lehetett. És még fontosabb látni, hogy e rendszer, bár sok mindent eltűrt, mégis szétrombolta azt a mély szellemi szolidaritást, mely a Nyugat egész korszakában minden ellentétek fölött-mellett-alatt-között is fennállt, ha máshol nem, a lap hasábjain bizonyosan. Ez volt az a bizonyos „arkangyalok összeesküvése”, melyről Ottlik már idézett esszéjében oly megkapó pátosszal beszélt. „*Ezek az óriások rendületlenül, tűzön-vízen át kitartottak egymás mellett, fölébe emelkedve nemcsak mindennek és mindenkinek, hanem az egymás közötti, civilek által fel sem fogható mértékű ellentéteiknek is.*” Hát éppen ezt zúzta szét a két rendszer, a Rákosié, és aztán a Kádáré és Aczélé. Végérvényesen. És éppen ezért nem hozható létre egy új Nyugat, mert a szolidaritás szép ártatlanságát már mindenki elveszítette, különös módon még azok is, akik soha életükben egyetlen sort sem publikáltak e rendszerek lapjaiban.

Nem új Nyugat tehát a Holmi, nem is lehet az. Mindössze az a hely, ahol még ma is a legtöbbet tudnak a régi etikáról és esztétikáról. Mely – régen tudjuk Wittgensteintől és Ottliktól, sőt immár Márton Lászlótól is – egy és ugyanaz. E kettő és a finom műhelymunka jegyében szerkesztették emlékező számukat; ragyogóan, okosan, koncepciózusan, ugyanakkor megfelelő arányérzékkel, és ez utóbbi most annyit jelent, hogy egyik közlemény terjedelme sem lépi át az elolvasható határát. Természetesen a színvonal nem egyenletes, de egyetlen írás sem unalmas, vagy érdektelen.

A Holmi címlapja

Most csak néhány kiemelés. Márton cikke mellé egy ugyancsak író, **Térey János** ragyogó Szomory-esszéje kínálkozik párként.

Egy rajongó szenvedélyes önvallomása ez; bizonyos elemeiben

– például Szomory zenerajongásáról, zenei szaktudásáról – még irodalomtörténészeknek is frenetikus szöveg. Az irodalomtörténetet két, adatokban, elemzésekben roppant gazdag tanulmány képviseli: **Schiller Erzsébet** a Nyugat első számáról írt (és kimutatja, hogy ez még korántsem rejti magában a bámulatos folytatás lehetőségét), erre felel **Fráter Zoltán** cikke az utolsó számról. **Vári György** remek elemzése Németh László és Babits nevezetes, még a rendszerváltás után is aktuális vitájáról; **Kőszeg Ferenc** mai politikai allúziókban gazdag tanulmánya Halász Imréről; **Bolgár Dániel**nek egy nem szigorúan irodalomtörténeti, hanem a Nyugat és a közgazdaságtan viszonyát elemező, elképesztő adatokat hozó tanulmánya; a legifjabb nemzedék írói közül **Pollágh Péter**nek Adyt szellemesen parodizáló verse – ez tényleg a bőség legnagyobb zavara. És hogy még teljesebb legyen: a lap végén, mintegy csattanóként egy filológiai szenzáció, Szép Ernő nem sokkal 1945 után írt, eddig kéziratban maradt Natália című önéletrajzi regényének részlete.

És mégis van némi hiányérzete a fényűző kínálattól eltátott szájú olvasónak. Mert a szellemi mámorból kijózanodva feltűnik, hogy kik azok, akik nem szerepelnek ebben a bámulatos ünnepi kiadványban. Az elmúlt évtizedek legtöbbet emlegetett, a magyar irodalmi megújulást végrehajtó, külföldön is sikeres szerzői – kétségkívül a Nyugat tradíciójának folytatói – közül egy sem. Bodor Ádám, Esterházy Péter, Kertész Imre, Konrád György, Kornis Mihály, Nádas Péter, Parti Nagy Lajos, Spiró György. A névsor – bizonyára és sajnos – bővíthető. Talán mégsem olyan problémamentes az a bizonyos folytonosság?

Szerző: **Bán Zoltán András**

www.revizoronline.com/

Rabindranath Tagore: Áldozati énekek 14.

Sok a vágyam, keserves a panaszom, de még mindig
megóvtál azzal, hogy keményen megtagadtad kérésem. Ennek a
te szigorú kegyelmednek vasszálai át- meg átszövik életemet.
Nap nap mellett méltatsz egyszerű fenséges ajándékokra,
melyeket kéretlenül adtál meg: ez az égbolt és a napfény, ez a
test, az élet s a lélek, s közben megóvsz a mértéktelen vágyak
veszedelmétől.
Vannak napok, mikor bágyadtan csak vesztegelek; és vannak
mások, mikor magamra eszmélek és szorgos buzgón törtetek
célom felé, de te könyörtelenül csak elrejtőzöl előlem.
Nap nap mellett érdemesítesz, hogy a magad teljességében
fogadjalak be, azáltal, hogy újra meg újra elutasítasz
kérelmemmel s így megóvsz a semmis, bizonytalan vágyak sok
veszedelmétől.

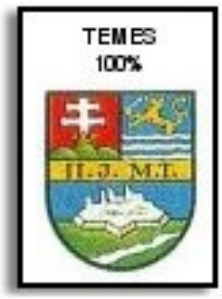

Ne bántsd a magyar szellemet és alkotóerőt, mert önmagadat és Európát is megfosztod egy szebb jövő lehetõségétõl!

A Magyar Irodalmi Hírlevelet szerkeszti: Fenyvesi Miklós
Email: fextralitera@rubicom.hu
http://irodalmihirlevel.freewb.hu/

Terjeszti a Kárpáti Harsona

http://www.karpatiharsona.info